

N. TÓTH ANIKÓ – PETRES CSIZMADIA GABRIELLA

IRODALOMNÉPSZERŰSÍTÉS EGYETEMI KÖZEGBEN

A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézete (és annak több elődintézménye) évtizedek óta részt vállal a szlovákiai magyartanárok képzésében. A színvonalas pedagógusképzés két pilléren nyugszik: az adott szakterület elméleti tudásátadásán és a tudományos ismeretek szakszerű közvetítésén. A tanárjelölteknek tehát nem „csupán” a legújabb kutatási eredményeket kell megismerniük, vagyis pontos tárgyi tudással kell bírniuk, hanem alapos szakmódszertani és pedagógiai felkészültséggel is kell rendelkezniük, hogy az ismereteiket a megfelelő szaknyelven és megfelelő módon, élményszerűen tudják közvetíteni az oktatási gyakorlatban. Ennek érdekében intézményünk számos olyan rendezvényt szervez, amely a tanárjelöltek gyakorlati képzését szolgálja, és a majdani képzők képzését vállalja fel, valamint egyfajta mintát kínál a szakmai rendezvények lebonyolítására. Ezek az irodalmi-kulturális tartalmú rendezvények irodalomnépszerűsítő funkciót is betöltenek, és a jövőbeli tanárokat felkészítik a majdani tanítványaik irodalom és kultúra iránti attitűdjeik formálására, pozitív befogadására.

AZ ÉVFOLYAMFELADATOK RENDSZERE

A gyakorlati képzés erősítése céljából évfolyamfeladatok rendszerét alakítottuk ki, amely elsősorban a magyar

szakos hallgatók gyakorlati tevékenységére irányul. Az évfolyamfeladat célja, hogy a jövőbeli tanárok alapvető jártasságot szerezzenek a kulturális rendezvény- és versenyszervezésben, az irodalmi műsorok összeállításában, illetve betekintést nyerjenek a projekt-készítés gyakorlatába. A tanárképzés során másodévtől kezdődően minden nyitrai magyartanárjelölt évenként teljesít egy olyan feladatot, amely a tanórán kívüli tevékenységek szakszerű lebonyolítására készíti fel őt. Az egyes tevékenységek megoldásában az intézet tanárai nyújtanak tutorális segítséget, azonban minden csoport önállóan szervezi meg a munkamegosztását. Az évfolyamfeladatok rendszerének köszönhetően nem csupán a nem formális oktatási helyzetek gyakorlása kerül előtérbe, hanem a magyartanári feladatkörrel való gondolkodás is alaposan átrendeződik, hiszen a tútorok arra ösztönzik a hallgatókat, hogy személyes érdekeltységük legyen a tanórán túli foglalkozások szervezésében.

Az évfolyamfeladatok teljesítése közben évről évre gazdagodik a hallgatók gyakorlati tapasztalata, hiszen egyre igényesebb feladatok megoldásával néznek szembe: a járási szavalóverseny szervezésétől eljutnak az országos verseny (Legere irodalmi verseny) társszervezéséig; az író-olvasó találkozók szervezésétől az önálló irodalmi összeállítás készítéséig, sőt előadásáig (karácsonyi ünnepség, 1848-as emlékműsor, költészet napi program); végül saját maguk vezetnek irodalmi fog-

lalkozásokat a környékbeli általános iskolák tanulóinak (szavalóverseny kísérőrendezvénye, Dramatikus játékok napja). A feladatok tartalmi részét tehát egyrészt olyan műhelymunkák, tehetséggondozással összefüggő, illetve rendezvényszervezési feladatok töltik ki, amelyek számos más tanárképző intézetben is ismertek (pl. ünnepi műsorok összeállítása, író-olvasó találkozók szervezése), másrészt azonban az intézet mindinkább arra törekszik, hogy egyedi, sajátos, a helyi és a regionális kultúrközösségek igényeit kielégítő rendezvényeket hozzon létre. Ennek a szándéknak két legfontosabb eredményeként született meg a Dramatikus játékok napja és a Legere irodalmi verseny rendezvénye.

DRAMATIKUS JÁTÉKOK NAPJA

A Dramatikus játékok napja az irodalompedagógia gyakorlati megvalósításának eszközeként a drámapedagógia módszerének komplex bemutatására és megélésére irányul, ugyanakkor a kortárs gyermekirodalmi alkotások népszerűsítését is szolgálja. A rendezvény a dramatikus tevékenység Bolton-féle három alaptípusát vonultatja fel: egy kortárs irodalmi szövegeket feldolgozó, játékos állomásokat létrehozó irodalmi feladatsort mutat be szabályjátékok és improvizációk segítségével, valamint egy gyermek- vagy ifjúsági színjátszó csoport előadásának megtekintésével a színházszerű formák működésébe kínál betekintést. A rendezvényen a szövegfeldolgozást le-

bonyolító egyetemi hallgatók és a színarabot bemutató, alap- vagy középiskolás színjátékosok mellett meghívott alapiskolás tanulók vagy középiskolás diákok is részt vesznek. A Dramatikus játékok napja tehát különböző dramatikusan tevékenységeket felvonultató délelőtti programcsomag, melynek egyik részében az alap- vagy középiskolások szórakoztatják az egyetemi hallgatókat, a másik részében pedig az addig közönségként részt vevő egyetemisták foglalkoztatják a fiatalabb generáció képviselőit. A rendezvény azonban nem csupán ebben az egy napban merül ki, hiszen itt csak az egyes dramatikus tevékenységek produktumát találjuk – ugyanolyan fontos az egyes tevékenység típusokra való felkészülés, illetve azok reflektálása. A Dramatikus játékok napja tehát elsősorban egy hosszabb tevékenység végtermékeként, egy projektmunka bemutatásaként funkcionál, és a felkészülési folyamat pedagógiai-módszertani kérdéseit helyezi előtérbe.

Az első programpontot – pedagógiai megfontolásokból kifolyólag – a színjátékos csoport előadása képezi. Az ezidáig hat alkalommal megszervezett rendezvényen az ipolysági Pongrácz Lajos Alapiskola Csillag-szóró Gyermekszínjátékos Csoportja, valamint az ipolysági Szondy György Gimnázium SzondySokk Kisszínpada mutatta be az előadását N. Tóth Anikó és Köteles Judit rendezésében. A színjátékos csoport vezetői kortárs gyermek- és kamaszversek, valamint a csoport improvizációinak felhasználásával állítják össze az előadásuk szövegkönyvét. A bemutatót követően egy „hogyan készül” beszélgetésre kerül sor a csoportvezetőkkel és a színjátékos gyerekekkel. Ez a beszélgetés bevezeti a hallgatókat az iskolai színjátékos műhelytitkaiba, valamint az irodalmi szövegek színpadra alkalmazásának dilemmáiba, vagyis a dramatizálási folyamatok elméleti és gyakorlati megvalósítását mutatja be.

A szabályjátékok és improvizációs gyakorlatok megismerésére és elsajátítására az N. Tóth Anikó vezette Irodalomtanítás módszertana és a Petres Csizmadia Gabriella által koordinált Dramatizálás és dramatikus játékok című kurzuson kerül sor. Ezek a kurzusokon a projektbe bekapcsolódó hallgatók első lépésként megismerkednek a legalapvetőbb irodalompedagógiai technikákkal, módszerekkel, külön figyelmet szentelve a dramatikus játékokra. Ezt követően tartalmi kere-

ket keresnek a megismert gyakorlatokhoz. A két kurzus hallgatói itt kétféle feladatot végeznek el: az Irodalomoktatás módszertana hallgatói egymástól független, kontextusba ágyazás nélküli műveket választanak, a Drámapedagógia hallgatói pedig olyan műveket keresnek, amelyek valamilyen összefüggő tematikus keretbe illeszthetők (pl. családmesék, önismereti gyermektörténetek, évszakokról szóló gyermekversek vagy egy-egy rövidebb meseregény fejezetei). Az összefüggő szövegcsokor egy állomásláncot hoz létre, ami 4-6 szöveg egymásra épülő feldolgozását eredményezi, míg a többi szövegfeldolgozás az állomáslánchba való belépésre várakozó tanulók foglalkoztatását biztosítja.

A szövegválasztás véglegesítését követően a hallgatók hozzákapcsolják a szövegekhez a megismert dramatikus játékokat, és a szó szerinti, valamint az értelmező olvasási szinteknek megfelelően szövegfeldolgozási gyakorlatokká transzformálják a szabályjátékokat és improvizációs gyakorlatokat. Ez a feldolgozás általában két-három gyakorlat szöveghez rendelését és segéd-eszközökkel, vizuális elemekkel való gazdagítását jelenti. A résztvevő hallgatók számától függően általában 10-12 mű feldolgozására kerül sor, melyeknek az összefüggő szövegek a felét teszik ki. Minden szövegfeldolgozás és annak bemutatása párban történik. A projekt megvalósításához egy nagyobb teremre van szükség, mivel a zavartalan munkafolyamat érdekében az egyes állomásoknak egymástól megfelelő hallótávolságban kell elhelyezkedniük. Az irodalom-módszertani és drámapedagógiai kurzuson lépésről lépésre nyomon követjük a szövegfeldolgozás folyamatát, majd a projekt végtermékeként felkészülünk a Dramatikus játékok napján történő bemutatásra. A résztvevők négy-hat fős csoportokba rendeződve, nagyjából 20 perces időintervallumokban léphetnek be az állomásokba, vagyis egyszerre nagyjából 40-50 résztvevőt tudnak foglalkoztatni a projekt megvalósítói. Az állomások szabad sorrendben látogathatók, csupán az indító állomáson kötelező elsőként részt venni, mivel ott kapják meg a résztvevők a projektlátogatáshoz szükséges alapvető instrukciókat. Az első állomáson a tanulók egy „útlevél” kapnak, melybe a további helyszíneken valamilyen jel, pecsét kerül, melyekből puzzle-szerűen, lépésről lépésre összeáll valamilyen, a projekt

témájával kapcsolatos elem. Az egyes állomások foglalkozásainak izgalmát a résztvevő kiscsoportok közti versenyfeladatok is növelik, pl. az évszakokat feldolgozó miniprojektben az *Ősz* témáját Juhász Magda *Gyümölcsérelő őszt* című versén keresztül járják körül, miközben a műben található őszi gyümölcsök megjegyzését ellenőrzik az állomásvezetők – a vers elhangzását követően bekötik a tanulók szemét, majd tapintás és kóstolás segítségével ismertetik fel az előre odakészített gyümölcsöket (ezek között kakukktojásként olyan is szerepel, amiről nem szólt a vers). Minden állomáson más készséget fejlesztő gyakorlatok szerepelnek (pl. mozgásjátékok, ügyességi játékok, keresztrejtvény, titkosírás, rajz, puzzle, memóriajáték), hogy minél változatosabb feladatsor álljon a résztvevők rendelkezésére.

A gyakorlatokra való felkészülés és a feladatok megvalósítása nagyszerű lehetőséget biztosít a tanárjelöltek számára az élménypedagógiai módszerek alkalmazásának kipróbálására.

LEGERE IRODALMI VERSENY

A Legere irodalmi versenyt a nyitrai Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet 2011 óta hirdeti meg középiskolások számára. A szervezésbe fokozatosan kapcsolódott be az Arany A. László Polgári Társulás, a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége Nyitrai Területi Választmánya, valamint a Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács. A vetélkedő hiánypótló szerepet tölt be, egyrészt azért, mert a magyar nyelv és irodalom tantárgyi versenyein – helyesírási, szép magyar beszéd-, vers- és prózamondó versenyek – a diákok egyénileg adnak számot tudásukról és (elsősorban előadói) tehetségükről, a Legere pedig csapatverseny, másrészt az első országos szervezésű tanulmányi versenynek számít, mely a szövegértő olvasás fejlesztésére fókuszál. A vetélkedő célja az olvasás iránti vágy felkeltése, a szépirodalom megkedveltetése, egy-egy életmű árnyalt megismertetése, az ismeretanyag bővítésével pedig az érettségire való felkészülés segítése. A háromfordulós csapatversenyen résztvevők nem csupán tudásukat mélyítik, hanem együttműködési képességüket is fejlesztik. A verseny iránt töretlen az érdeklődés, Pozsonytól Nagykaposig számos gimnázium és szakközépiskola diákjai vállalják a megmérettetéssel járó többletmunkát. Versenyévfolyamonként rendre közel

száz olvasni szerető középiskolás méri össze a tudását. Volt olyan középiskola, mely házi fordulót is hirdetett.

A szervezők az Állami oktatási program sztenderdjeit figyelembe véve választják ki a vetélkedő témáit, melyek vagy évfordulókhoz kötődnek – ilyen volt Kosztolányi Dezső halálának 75. évfordulója, Örkény István születésének centenáriuma, illetve József Attila születésének 110. évfordulója és Arany János születésének bicentenáriuma; vagy szélesebb tárgykört érintenek – ilyen volt 2013-ban a szlovákiai magyar irodalom, 2015-ben (a versenyzők kérésére) az irodalom és szerelem témája, legutóbb pedig (a felkészítő tanárok ötlete nyomán) a kortárs magyar irodalom.

A versenyzők az egyes fordulókra egyrészt házi olvasmánylista alapján készülnek, mely szépirodalmi szövegekből áll össze, másrészt egy-egy előadást hallgatnak meg az egyetemen, melynek anyaga szintén forrásul szolgál a tudásanyag bővítéséhez. Az előadók rendszerint a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet jelenlegi és korábbi oktatói – Bárcki Zsófia, Benyovszky Krisztián, N. Tóth Anikó, Németh Zoltán, Rigó Gyula, Száz Pál –, illetve neves vendégelőadók, pl. Nagy Csilla. A csapatok minden fordulón egy feladatlapot töltenek ki. A feladatok egy része a tanári előadások ismeretanyagát kéri számon, többségük azonban különböző szövegértelmezési stratégiák alkalmazását igénylik, valamint teret biztosítanak a kreativitás kibontakoztatásának és a diákok szubjektív reflexióinak is. A feladatsorokat N. Tóth Anikó és Petres Csizmadia Gabriella állítja össze. Az egyik teszt kreatív írásos feladata – egyperces írása megadott szavakra

– a rendezvény alversenyévé nőtte ki magát (szakmai „egyperces különdíjakat” és közönségdíjakat is osztottak a szervezők).

A harmadik fordulón a verseny aktuális témájához kötődő, ám szabadon választott eszközökkel felépített ötperces minielőadást mutatnak be a csapatok, mely a feladatlapoktól független versenynek számít. A minielőadások versenyét oktatókból, doktoranduszokból és hallgatókból álló zsűri értékeli.

A Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet profiljába illeszkedik az a szándék, hogy az egyetemi oktatók megpróbálják szorosabbra fűzni a közoktatás résztvevőivel a kapcsolatot, és az elméleti-kutatói tevékenységüket oktatásméleti, oktatáspolitikai és szakmódszertani irányultságú rendezvényekkel gazdagítják; erre kiváló alkalmat biztosít a Legere irodalmi verseny. A szervezők ugyanis úgy gondoskodnak a felkészítő tanárok idejének kitöltéséről, hogy amíg a diákok a feladatlapon dolgoznak, addig tanárik modern irodalomtanítási módszereket ismertető szakfoglalkozásokon vesznek részt. A foglalkozásokat Salga Imre (ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium), Pentz Anna Mária (ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Iskola), Brutovszky Gabriella (Jedlik Ányos Gimnázium), Fűzfa Balázs (Nyugat-magyarországi Egyetem), Petres Csizmadia Gabriella (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem), Csobánka Zsuzsanna Emese (Jedlik Ányos Gimnázium), Fenyő D. György (Magyartanárok Egyesülete), Fodor Péter (Debreceni Egyetem), Kucserka Zsófia (Pécsi Tudományegyetem), Kuklis Katalin (Vekker Műhely), valamint Gordon Győri János (ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium)

vezette. A felkészítő tanárok számára könyvbemutatókat is tartottak; a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézethez kötődő *Szerző-szöveg-olvasat* c. tanulmánykötet, Petres Csizmadia Gabriella *Személyes (az) irodalom* c. monográfiája, valamint a Petres Csizmadia Gabriella és N. Tóth Anikó összeállította *Módszertani szöveggyűjtemény az irodalom oktatásához* c. oktatási segédlet kapcsán termékeny beszélgetés alakult ki a résztvevők körében. Mind a szakmódszertani foglalkozások, mind az említett kiadványok (melyeket a tanárok meg is vásárolhattak, illetve a módszertani szöveggyűjteményt ajándékba kapták) előmozdítják a szlovákiai magyar középiskolákban folyó irodalomoktatás szemléletváltását.

A Legere irodalmi verseny szervezői változatos kísérőrendezvényeket is biztosítanak az eredményhirdetés előtt: ilyen volt az Aranymetszés, a Kicsi Hang vagy a SZEVÁM verséneklő együttes koncertje, a szlovákiai magyar irodalom jeles képviselőivel – Tózsér Árpáddal, Grendel Lajossal és Mizser Attilával – tartott közönségtalálkozó, Gál Tamás előadása, Laboda Róbert és barátai slampoetry-előadása, valamint a nyitrai egyetem hallgatóinak József Attila életművére épülő *Attila* c. zenés előadása, melyet kifejezetten a Legere apropóján készítettek.

A verseny szervezésébe Petres Csizmadia Gabriella és N. Tóth Anikó oktatók mellett rendszeresen bekapcsolódnak az intézet doktoranduszai, valamint az ötödéves magyar szakos hallgatók, akik évfolyamfeladat keretében tehetnek szert szervezési tapasztalatokra: az adminisztrációs tevékenységtől a vendégfogadáson, tesztfelügyeleten át a zsűrizésig min-

den részfolyamatban hozzájárulnak a rendezvény sikeres lebonyolításához. A tanárjelölteknek lehetőségük van részt venni a szakmódszertani foglalkozásokon is a verseny után.

A Legere nyolc évfolyama teljesítette vállalt küldetését, hiszen valóságos mozgalommá fejlődve többszáz fiatal számára biztosította az értő olvasóvá válás kereteit, felkészítőinek pedig a szakmai megújulás lehetőségeit.

ÍRÓ-OLVASÓ TALÁLKOZÓK, KÖNYV- ÉS LAPSZÁMBEMUTATÓK

Kiváló alkalmat jelent az irodalomnépszerűsítésre a szerzőkkel való személyes találkozás, ezért a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet rendszeresen szervez író-olvasó találkozót, könyv- és lapszámbe-mutatókat, általában a kampuszon, de az egyetem falain kívül is. Ezek az eseményeken a hallgatókból, doktoranduszokból, oktatókból és külső érdeklődőkből álló közönség képet kap a szerzők irodalomszemléletéről, pályájuk alakulásáról, betekintést nyer az írói műhelytitkokba, az irodalmi intézményrendszer működésébe, a moderátori kérdéseken túl pedig hangot adhat saját kíváncsiságának, valamint dedikálthatja a régebben vagy éppen frissen megjelent könyveket. A rendezvények különleges színfoltja a szerzői felolvasás. A találkozót több esetben hallgatók kezdeményezték, a szervezésbe néhányszor beszállt a Juhász Gyula Ifjúsági Klub lelkes csapata is.

Az Intézet a találkozók megvalósításában együttműködik több irodalmi szervezettel. A Szépírók Társasága támogatásával a Könyv utóélete program keretében látogatott el Nyitrára Závada Pál, Péterfy Gergely, Tóth Krisztina, Lovas Ildikó, Grecsó Krisztián, Csobánka Zsuzsanna Emese, Egressy Zoltán, Kukorelly Endre, Kabai

Lóránt. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága jóvoltából pedig Zalán Tibor, Turczi István, Balázs F. Attila, Juhász Katalin, Hízsnay Zoltán, valamint Szászi Zoltán vendégeskedett a magyar tanszéken.

Kiemelkedő eseményt jelentett a Tözsér Árpáddal folytatott beszélgetés, melyet a költő 80. születésnapja tiszteletére egy meghitt ünnepséggel is megtoldottak az Intézet oktatói, hiszen Tözsér egykor a nyitrai magyar tanszék tanáraként tevékenykedett.

A könyvbemutatók szintén kedvelt rendezvénynek számítanak, sok érdeklődőt vonzanak, ilyen volt György Norbert *Átmeneti állapot* c. novelláskötetének vagy Németh Zoltán *Állati férj* c. verseskötetének bemutatója. N. Tóth Anikó *Fényszilánkok* c. regénye szlovák fordításának, az *Ülomky svetlának* bemutatója azért volt különleges esemény, mert a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet mellett társzervezőként bekapcsolódott a Közép-európai Nyelvek és Kultúrák Intézete is, és jelen volt a műfordító, Jitka Rožňová is.

Az Irodalmi Szemle rendszeresen tart lapszámbe-mutatókat Nyitrán, melyre a főszerkesztő Mizser Attila és a szerkesztő Nagy Csilla szerző-vendég is hoz.

Legutóbb a Kisebbségi Kulturális Alap támogatásával egy irodalmi rendezvénysorozatnak adott keretet az Intézet: a 2018-as Költészet napja alkalmából Nagy Hajnal Csilla, Gyurász Marianna és Mizser Attila beszélt a versírás szépségéről és nehézségéről Lomboš Kornélia kérdései nyomán, a Magyar próza napján az elsőkötetetes Bogyó Noémivel, valamint Száz Pállal és N. Tóth Anikóval beszélgetett Petres Csizmadia Gabriella, októberben pedig irodalmi lapok (fő)szerkesztői – Hízsnay Zoltán (Opus), Száz Pál

(Kalligram) és Mizser Attila (Irodalmi Szemle) – tárták fel a szerkesztőségi munka folyamatait, mutatták be folyóiratuk profilját, szerzői gárdáját.

A nyitrai irodalomnépszerűsítő műhely változatos tevékenységeket és az oktatási gyakorlatban sokrétűen alkalmazható módszereket, szervezési tapasztalatszerzési lehetőségeket kínál tehát a tanárjelölteknek, akik a módszertani képzés e sajátos változata által készülhetnek hivatásukra, s válhatnak igényes, nyitott, sokoldalú szakemberekké.

IRODALOM

- Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: *A kritikai gondolkodás fejlesztése – Az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei*. Pécsi Tudományegyetem, 2002. ISBN 963 641 920 5
- Sipos Lajos (szerk.): *Irodalomtanítás a harmadik évezredben*. Krónika Nova Kiadó, Budapest, 2006. ISBN 963 9423 75 0
- Pethőné Nagy Csilla: *Módszertani kézikönyv. Befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás a gimnáziumok és szakközépiskolák 9-12. évfolyamában*. Budapest, Korona Kiadó, 2007. ISBN 978 963 9589 05 6
- Kaposi László (szerk.): *Játékkönyv*. Budapest, Marczibányi Téri Művelődési Központ, 2013. ISBN 978-963-8457-24-0
- Czimer Györgyi – Kovács Szilvia – Miklósvölgyi Miklós: *Az irodalomtanítás új útjain*. Módszertani kézikönyv. Debreceni Egyetem Tanárképzési Központ, 2015. ISBN 978-963-473-852-7
- N. Tóth Anikó – Petres Csizmadia Gabriella (szerk.): *Módszertani szöveggyűjtemény az irodalom oktatásához*. Oktatási segédlet. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara, 2015. ISBN 978-80-558-0744-7